

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca

Facultatea de Teologie Ortodoxă

Școala Doctorală „Isidor Todoran”

Rezumat

(Misiune și dezinteres material în scrierile și viața Sfântului Apostol Pavel)

Coordonator: Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană

Pr. Drd. Paul-Valer Ziman

Cluj-Napoca

Preliminarii	4
Cap. 1. Ucenicie și model în formarea misionarului	8
1.1. Comunitatea eclesială – mediu de formare al misionarului	8
1.1.1. Slujitorul misionar - membru al comunității ecleziale	12
1.1.1.1. <i>Misionarul – „omul cel nou”</i>	14
1.1.1.2. <i>Responsabilitatea comunității față de pregătirea misionarului</i>	18
1.1.1.3. <i>Misiunea creștină manifestată prin jertfa iubirii – o abordare paulină</i>	20
1.1.2. Expresia bunei credințe reflectată în trăirile misionarului	25
1.1.2.1. <i>Condiții ale slujirii misionare. O perspectivă paulină</i>	26
1.1.2.2. <i>Reflecția conduitei duhovnicești în viața slujitorului</i>	30
1.2. Exemplul iudaic	32
1.2.1. Exigențe în slujba rabinului. Drumul lui Saul în slujirea lui Dumnezeu	32
1.2.1.1. <i>Rabinul – povățuitor al misionarului</i>	35
1.2.1.2. <i>Devotamentul slujirii în iudaism. Apariția clasei fariseilor ..</i>	36
1.2.2. Beneficiile sociale și financiare rezultate din slujirea la templu	40
1.3. Pavel – „după lege fariseu ... după dreptatea legii, fără vină” (Filip. 3,5-6)	43
1.3.1. Începutul misiunii în lumea iudaică	43
1.3.1.1. <i>Iudaismul – „locul” cunoașterii lui Dumnezeu de către Saul</i>	45
1.3.1.2. <i>Îndreptarea prin lege – viziunea duhovnicească a iudeilor ..</i>	47
1.3.2. Ucenicul eminent al rabinului Gamaliel	50
1.3.2.1. <i>Dascălul – model pentru ucenic</i>	51
1.3.2.2. <i>Râvna lui Pavel și zelul iudaic. Pavel – ucenic a lui Gamaliel? O problemă controversată?</i>	54
Cap. 2. Sfântul Apostol Pavel – misionar prin chemare de la Dumnezeu	58
2.1. Desăvârșirea rânduielilor iudaice de către Hristos – exemplul urmat de Apostolul neamurilor (1 Cor. 9,10)	59
2.1.2. Lege și slujire	59
2.2. Apostolul Pavel, model de slujitor misionar	66
2.2.1. Chemarea la Apostolat (Gal. 1,15)	66
2.2.2. Evanghelia propovăduită – conținut al unei descoperiri directe (Fap. 1,12)	75
2.2.3. Misiunea Apostolului Pavel și raportarea la așteptarea oamenilor (Gal. 1,10)	79

2.2.4. Discursul din Areopag – preambul al unei „slujiri model” (FAp. 20,33-35)	83
2.2.4.1. <i>Misiune și turmă amenințată (FAp. 20,29-31)</i>	90
2.2.5. Modelul urmat de ucenicul iubit, Timotei	95
2.2.5.1. <i>Fidelitatea de slujire a Apostolului, model pentru Timotei (1 Tim. 1,12)</i>	97
2.2.5.2. <i>Propria casă – primul loc de misiune (1 Tim. 5,8)</i>	102
2.3. Dreptul material al slujitorului Bisericii	106
2.3.1. „Vrednic este lucrătorul de plata sa” (1 Tim. 5,18)	110
2.3.2. Semănare și culegerea roadelor. O provocare într-o logică paulină (1. Cor. 9,11-12)	115
2.4. Paradoxul paulin în actul slujirii	123
2.4.1. „Aur și argint sau haină n-am poftit de la nimeni”(FAp. 20,33)	123
2.4.2. Cei ce slujesc Templului să trăiască de la Altar! (1 Cor. 9,14)	128
2.4.3. Ispita bunurilor în viața clerului (1 Cor. 9,13)	135
2.4.4. Munca – mijloc pentru dobândirea zilnică a celor materiale (1 Cor. 4,12; 1 Tes. 2,9)	139
2.4.5. Câștigul prin muncă, mijloc de ajutorare (Efes. 4,28)	151
Cap. 3. Râvna misiunii – paralelă între modelul apostolului și practica zilelor noastre	157
3.1. Câștig și pierdere, înger și satan (2 Cor. 11,15)	158
3.2. Misiune și slujire azi între paradox și model (2 Cor. 11,12-13)	162
3.2.1. „În osteneală și-n trudă, deseori în privegheri, în foame și-n sete, deseori în posturi, în frig și-n lipsuri” (2 Cor. 11,27)	167
3.2.2. „Lucrați din toată inima, ca pentru Domnul și nu ca pentru oameni”(Col. 3,23)	173
3.2.3. Autoritatea: dreptul de a pretinde întreținerea în schimbul muncii de evanghelizare? (2 Tes. 3,7-9)	178
3.3. Moduri de abordare ale clerului azi în fața câștigului material în paralel cu modelul oferit de apostolul Pavel	184
Concluzii	192
Bibliografie	197

Cuvinte cheie: Apostolul Pavel, misiune, jertfă, semeni, exemplu, dreptul material, ucenic, cler.

Preliminarii

Lucrarea analizează convergența dintre normele duhovnicești și vulnerabilitățile condiției umane în teologia contemporană, identificând „iubirea de argint” ca un obstacol major în împlinirea misiunii sacerdotale. Pentru a depăși această fragilitate istorică, studiul propune modelul de detașare materială al Sfântului Apostol Pavel ca reper fundamental în redobândirea independenței misionare. Din perspectivă terminologică și conceptuală, autorul justifică integrarea termenului de „misiune” în teologia ortodoxă ca pe o participare directă la trimiterea apostolică, sprijinindu-se pe o vastă bibliografie ce reunește exegeza patristică a Sfântului Ioan Gură de Aur și cercetările teologice moderne.

Din punct de vedere metodologic, cercetarea corelează analiza sociologică a contextului istoric cu exegeza textelor pauline și susține că dezinteresul financiar al Apostolului Pavel a constituit o strategie deliberată de garantare a libertății Evangheliei. Structurat în trei capitole, demersul academic urmărește evoluția formativă a lui Saul din mediul iudaic până la convertirea sa și exercitarea demnității apostolice. Scopul final al lucrării este de a furniza soluții practice pentru pastorația actuală, optimizând raportul dintre administrarea resurselor materiale și finalitatea soteriologică a slujirii ecleziale.

Cap. 1. Ucenicie și model în formarea misionarului

Primul capitol fundamentează imperativele misionare pe autoritatea Sfintei Scripturi, privită nu ca un simplu depozit istoric, ci ca o revelație vie a Cuvântului divin ce trasează reperele ontologice ale vocației creștine. Autorul evidențiază modelul sinergic al conlucrării dintre om și Dumnezeu, reflectat în viața prorocilor și a apostolilor ca o existență guvernată de jertfă și iubire. În contextul Noului Testament, această dinamică este reconfigurată de Iisus Hristos, care oferă rațiunii umane un parcurs inteligibil spre sacru, un model desăvârșit de integrare a dimensiunii duhovnicești în realitatea cotidiană fiind oferit ulterior de Sfântul Apostol Pavel, ale cărui îndemnuri trasează linii directoare clare atât pentru cler, cât și pentru laicat.

Comunitatea eclezială este definită ca mediul organic și indispensabil formării misionarului, depășind statutul unei simple asocieri sociale prin prezența nevăzută a Mântuitorului și împărtășirea harului Duhului Sfânt. În acest spațiu viu se realizează transmiterea valorilor morale și cristalizarea identității religioase, fiind refuzată izolarea ascetică în favoarea unei mărturii practice prin puterea exemplului personal. Fundamentată pe Revelația naturală și supranaturală, responsabilitatea ecleziologică pornește de la unitatea primordială a umanității și atinge deplinătatea în viziunea paulină din Epistola către Galateni, unde egalitatea tuturor oamenilor în fața harului transfigurează diferențele naturale fără a le anula, transformându-le în punți de comuniune.

Un pilon conceptual central îl constituie „omul nou”, definit prin transformarea profundă a ființei umane și unirea ontologică cu Hristos, proces ce reclamă o colaborare sinergică între libertatea personală și harul divin în vederea desăvârșirii morale. Această înnoire spirituală redefinește și natura preoției, care este extrasă din sfera administrativ-seculară și reasezată pe un fundament sacramental riguros sub paradigma de „iconom al tainelor lui Dumnezeu”. În final, studiul relevă că, deși autoritatea și eficiența misiunii sacerdotale sunt condiționate de integritatea morală, harul paulin primit prin hirotonie – izvor de putere, dragoste și înțelepciune – transfigurează însăși slăbiciunea umană asumată, transformând-o în spațiul privilegiat de manifestare a lucrării hristice și a promiei divine.

Prima secțiune evidențiază blândețea ca o virtute dinamică și o putere spirituală esențială în gestionarea tensiunilor comunitare, autorul arătând că viața interioară a slujitorului reprezintă condiția ontologică a unei pastorale autentice, ferite de formalism. În continuare, studiul analizează profilul formativ al Sfântului Apostol Pavel, demonstrând cum mediul cosmopolit din Tarsul Ciliciei și rigoarea sistemului educațional iudaic i-au configurat aptitudinile intelectuale și misionare. Ancorat în erudiția rabinică și în cultul legii morale, Saul și-a asumat devotamentul fariseic ca pe un sens fundamental al existenței, transformând fidelitatea față de Revelație și rigoarea pedagogică în suportul providențial pentru viitoarea sa chemare apostolică.

Cea de-a doua secțiune analizează statutul distinct al seminției lui Levi, exceptată de la activitățile economice tradiționale din Canaan pentru a asigura dedicarea exclusivă slujirii cultice și educației comunitare. Acest model teocratic, consolidat juridic în epoca lui Ezdra, nu urmărea izolarea unei caste privilegiate, ci instituirea unei solidarități organice în care susținerea materială a clerului depindea direct de prosperitatea poporului. Prin rolul lor logistic, pedagogic și liturgic, leviții au menținut puritatea identității religioase în fața asimilării culturale, textul concluzionând că orice fractură în această legătură simbiotică dintre slujitor și corpul eclezial periclitează echilibrul spiritual al întregii societăți.

Reevaluarea identității iudaice în contextul creștinismului primar constituie un punct de cotitură în teologia paulină, unde elementele etnice și culturale sunt transfigurate prin prioritatea harului divin. Pentru Saul din Tars, râvna inițială pentru datinile părintești și rigoarea scrupuloasă specifică fariseismului de după epoca macabeilor au reprezentat piloni identitari fundamentali care, deși remarcabili prin disciplină, riscau să degenereze într-un formalism ce oculta dimensiunea spirituală a relației cu divinitatea. Analiza teologică demonstrează că întâlnirea sa cu Hristos nu anulează validitatea revelației mozaice, ci sancționează deformările ei hermeneutice, oferind o perspectivă eshatologică superioară în care finalitatea prescripțiilor normative este realizată pe deplin în Persoana Mântuitorului. Astfel, prin depășirea literei în favoarea duhului, conceptul de „om nou” fundamentează universalizarea mesajului evanghelic, eliminând barierele sociale și deschizând calea unei comuniuni universale.

Cap. 2. Sfântul Apostol Pavel – misionar prin chemare de la Dumnezeu

Analiza teologică a misiunii pauline relevă un proces de economie divină în care harul nu anulează experiența umană anterioară, ci o transfigurează prin sinergia dintre pregătirea iudaică și rânduiala cerească. Întâlnirea directă cu Hristos reconfigurează baza doctrinară a slujitorului, orientând-o spre dezinteres material și responsabilitate soteriologică. Fundamentul inalienabil al misiunii sacerdotale rezidă în alegerea divină directă, principiu validat istoric de Sfântul Chiril al Alexandriei prin analiza preoției levitice ca dar exclusiv al lui Dumnezeu. Deși nu a aparținut grupului celor doisprezece ucenici din perioada pământească a Mântuitorului, Sfântul Pavel își apără autoritatea apostolică invocând acest statut al chemării nemijlocite, manifestat epifanic pe drumul Damascului.

Această vocație fundamentează raportul misionarului cu moștenirea Vechiului Testament, unde autoritatea hristocentrică integrează litera legii într-o perspectivă superioară a împlinirii duhului. În Epistola către Corinteni, Sfântul Pavel folosește Scriptura ca autoritate juridică și morală, ridicând interdicția agricolă de a „lega gura boului care treieră” la rangul de principiu divin general. Această hermeneutică demonstrează grija prioritară a divinității pentru lucrătorii Evangheliei, stabilind un drept legitim de susținere materială în ogrorul Domnului. Urmând modelul pedagogic hristic, Apostolul arată că esența Legii rezidă în compasiune și ordine, transformarea radicală a inimii prin Duhul Sfânt fiind singura cale de depășire a limitărilor legământului sinaitic.

În retorica paulină, analizată și de Sfântul Ioan Gură de Aur, libertatea autentică sau elpis (nădejdea) marchează distincția netă între iudaismul legalist și noua realitate a harului, identificând starea de sub Lege cu o sclavie spirituală ce doar subliniază neputința umană. Abordarea hristologică reaşază dragostea ca motor al supunerii voluntare și reinterpretează dreptul la susținere materială ca pe o reflectare a milei divine integrată în logica semănatului duhovnicesc. Transformarea lui Saul depășește simpla analiză psihologică, fiind un eveniment epifanic de reorientare totală a rațiunii. În contextul epocii, în care Templul și recunoașterea lui Mesia reprezentau moduri de existență distincte, Hristos devine pentru Pavel punctul de convergență ontologică unde cerul și pământul se unesc.

Lumina orbitoare de pe drumul Damascului este identificată în exegeză ca manifestare a slavei divine (Shekinah), prezența directă a lui Hristos preaslăvit înscriind momentul în rândul marilor teofanii biblice și sugerând o chemare profetică universală. Sfântul Pavel insistă asupra originii supranaturale a Evangheliei sale, revelate direct, fapt ce îi permite să reevalueze cunoașterea Legii vechi dintr-o perspectivă hermeneutică hristocentrică. Această vocație, descrisă ca o alegere „din pântecul mamei”, evidențiază o continuitate proniatorie în care prigonitorul fanatic devine „robul lui Hristos”. Acest statut îi conferă o libertate misionară absolută și independență față de validarea populară sau beneficiile materiale, fidelitatea față de mesajul primit devenind criteriul ultim împotriva oportunismului.

Misiunea paulină se definește prin tensiunea permanentă dintre responsabilitatea divină și datoria față de neamuri, marcând o nouă etapă a revelației în care Dumnezeu lui Avraam Își confirmă credincioșia prin Fiul Său. Această perspectivă integrează întreaga umanitate în noul legământ, transformând rigoarea legii mozaice într-un zel apostolic ce vizează mântuirea universală. Un element definitoriu al acestui profil misionar îl reprezintă integrarea efortului fizic în dinamica slujirii duhovnicești, abordare fundamentată pe principiul originar din Facere și reconfirmată de Iisus Hristos în Nazaret, demonstrând că munca manuală este pe deplin compatibilă cu cele mai înalte valori spirituale.

În viziunea paulină, munca dobândește o valoare terapeutică și soteriologică de combatere a lenei, considerată un pericol major pentru mântuire și un factor de dezordine socială. Practicând meseria de făcător de corturi, Apostolul Pavel a renunțat în mod deliberat la dreptul legitim de a fi întreținut de comunitate, eliminând astfel orice suspiciune de interes material și oferind un model de autosuficiență. În testamentul său pastoral adresat prezbiterilor din Efes la Milet, analiza filologică (FAp. 20,33-35) confirmă realitatea istorică a efortului său personal, el indicând propriile mâini ca dovadă a asigurării nevoilor materiale pentru sine și pentru colaboratorii săi.

Conceptul central al cuvântării de la Milet este refuzul pătimăș de a râvni la bunurile altora, poziție care îi consolidează autoritatea morală în fața comunității și conferă mesajului evanghelic o autoritate de necontestat. Munca sa are o finalitate altruistă, orientată spre susținerea celor neputincioși din punct de vedere fizic și duhovnicesc, transformând maxima „Mai fericit este a da decât a lua” în deviza întregii sale existențe. Retorica paulină include și un avertisment profetic privind apariția „lupilor îngrozitori”, identificând pericole ecleziale majore atât din exteriorul Bisericii, cât și din interiorul ierarhiei, prin lideri care vor răstălmăci adevărul din mândrie personală.

Soluția propusă în fața acestor amenințări este trezvia sau privegherea constantă, înțeleasă ca o stare de comuniune permanentă cu Dumnezeu ce permite discernerea duhurilor și protejarea depozitului credinței. Această supraveghere capătă o gravitate deosebită prin raportare la Răstignirea și sângele cu care Hristos a răscumpărat Biserica. Modelul paulin de slujire este asumat integral de noua generație de ierarhi, exemplar reflectat în parcursul spiritual al Sfântului Timotei. Provenind dintr-un mediu mixt și beneficiind de o educație scripturistică timpurie, Timotei a fost selectat pe baza virtuților sale și a evoluat de la statutul de ucenic la cel de ierarh al Efesului.

Relația dintre Pavel și Timotei depășește granițele unei colaborări administrative, constituind baza unei pedagogii pastorale esențiale în care ucenicul își însușește modul de viață al dascălului, inclusiv rigoarea ascezei și caracterul jertfelnic al propovăduirii. Fidelitatea lui Timotei față de învățătura și purtarea Apostolului asigură unitatea dogmatică a Bisericii în fața provocărilor ecleziale iminente. Un pilon central al acestei instruiți este principiul recunoștinței teologice (charis), utilizat ca expresie a conștientizării harului transformator și ca pavăză împotriva mândriei. Misiunea presupune o disponibilitate permanentă de a propovădui „cu timp și fără timp”, succesul fiind condiționat de capacitatea de a pregăti noi lideri capabili să asigure continuitatea mărturiei.

Capitolul se încheie prin afirmarea caracterului normativ al experienței pauline pentru clerul contemporan, demonstrând că dezinteresul material, disciplina muncii și fidelitatea față de Revelație reprezintă singurii garanți ai libertății de propovăduire într-o societate dominată de materialism. Modelul „omului nou”, care transfigurează rigoarea normativă în zelul iubirii, oferă soluții concrete pentru combaterea dezbinărilor și protejarea unității ecleziale, având ca finalitate supremă orientarea eshatologică a credincioșilor spre dobândirea Împărăției Cerurilor. În ultimă instanță, autoritatea apostolică rămâne ancorată în „Cuvântul harului”, iar misiunea sinergică a Sfinților Pavel și Timotei depășește contextul istoric al primului secol, devenind o

icoană vie a slujirii sacerdotale autentice, definită prin echilibrul perfect între trăirea mistică și responsabilitatea socială activă.

Cap. 3. Râvna misiunii – paralelă între modelul apostolului și practica zilelor noastre

Analiza ultimului capitol debutează prin evidențierea dinamismului misionar al Sfântului Apostol Pavel, a cărui autoritate nu este un dat static, ci o realitate confirmată prin fapte în paradigma drumului Golgotei. Refuzând orice compromis ce ar putea altera natura misiunii sale, Apostolul a respins ferm predicatorii interesați de profitul personal. În cetatea Corint, supranumită „noua Romă”, Pavel s-a confruntat cu misionarii iudaizanți care propuneau o mântuire bazată pe litera Legii și negarea Crucii. Strategia acestor „apostoli falși” de a simula o virtute inexistentă ontologic este indicată de termenul metaschēmatizō, acțiune demascată de Sfântul Ioan Gură de Aur ca o imitație diabolică sub chipul unui „înger de lumină”, ce necesită un discernământ capabil să distingă între mască și chip.

În acest cadru, refuzul lui Pavel de a accepta susținere financiară în Corint a generat acuzația paradoxală de lipsă de iubire față de comunitate. Totuși, Stanley Horton și Nicholas Wright subliniază că această poziție a constituit o strategie deliberată pentru a tăia orice „pricină” adversarilor, Pavel asumându-și prin verbul poieō la viitor un dezinteres material neclintit. Îndemnându-i pe credincioși să se îmbrace cu „armele lui Dumnezeu” împotriva păcatului, astfel că gratuitatea propovăduirii sale reprezintă un act de kenoză misionară. Suferințele enumerate în a doua Epistolă către Corinteni nu sunt o formă de mândrie, ci o mărturisire hristologică în care truda, foamea, frigul și lipsa hainelor atestă fidelitatea față de Domnul Răstignit.

Misiunea paulină a presupus o stare de trezie continuă indicată de termenul agrypnia (veghere), ce îmbină munca fizică istovitoare cu rugăciunea neîncetată pentru refacerea echilibrului duhovnicesc, după modelul retragerii hristice. Apostolul corelează vulnerabilitatea trupească cu remediul ascezei, răsturnând valorile epocii prin transformarea precarității materiale în câștigarea unei demnități ontologice bazate pe îmbrăcarea în Hristos. De asemenea, în comunitatea din Colose, el transformă munca dintr-o necesitate de subzistență într-o îndatorire spirituală universală, afirmând că orice lucrare săvârșită „ca pentru Domnul” relativizează autoritatea stăpânilor pământești și ridică efortul sclavului la rangul de slujire sacră.

Analiza etimologică a termenului *psychē* (suflet) demonstrează că recomandarea paulină de a lucra cu bunăvoință vizează eliberarea omului din determinismele exterioare prin exercitarea libertății voinței, transformând munca într-un spațiu al întâlnirii cu harul divin. Lucrătorul dobândește astfel demnitatea de iconom responsabil al darurilor divine, a cărui activitate cotidiană este ancorată în certitudinea răsplății eshatologice. În comunitatea din Tesalonic, unde iminența Parusiei provocase stări de nelucrare și dezordine socială, Apostolul intervine ferm invocând memoria colectivă prin formula „căci voi înșivă știți” și propunând imitarea propriei conduite ca normă de viață eclezială.

Deși deținea autoritatea (*exousia*) și dreptul divin de a fi întreținut, Pavel a ales munca fizică „noaptea și ziua” pentru a nu deveni o povară, unificând efortul cotidian cu rugăciunea lăuntrică într-o singură doxologie existențială. În acest sens, transpunerea contemporană a acestui model paulin este analizată în contextul istoric al Bisericii Ortodoxe Române. Deși tradiția a păstrat mult timp o legătură organică între preot și comunitatea agricolă, secularizarea averilor mănăstirești sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza a rupt echilibrul autogestionării bisericești, determinând reforme succesive de ameliorare a stării materiale a clerului ce culminează cu reglementările actuale care echivalează salarizarea preoților cu cea a personalului didactic.

Strategia Patriarhului Justinian din perioada regimului comunist, prin integrarea preoților în „câmpul muncii”, a constituit un moment providențial în prevenirea marginalizării sociale a clerului și în asigurarea unei protecții juridice, model ce prefigurează sistemul mixt de salarizare de astăzi, menit să ofere slujitorului independență politică și stabilitate materială în vederea dedicării sale exclusive misiunii duhovnicești.

În fața provocărilor modernității secularizate și materialiste, unde responsabilitățile administrative și nevoile financiare stringente riscă să eclipseze idealul paulin al lepădării de sine sau să favorizeze patima lăcomiei, lucrarea propune ca remediu fundamental restabilirea integrității morale impecabile și a transparenței în gestionarea bunurilor parohiale, private ca pârgii ale filantropiei. Astfel, prin afirmarea priorității sufletului în fața materiei și prin reîntoarcerea stăruitoare la studiul Tradiției și la datoria de învățător al Evangheliei, preotul contemporan își validează autoritatea necesară călăuzirii soteriologice a credincioșilor, garantând săvârșirea dăruită a sfintelor slujbe pentru întreaga comunitate.

Concluzii

Parcursul spiritual al Sfântului Apostol Pavel este definit ca un proces complex, în care mediul social și cel familial au constituit premisele fundamentale ale caracterului său religios. Familia i-a oferit cadrul protector în care educația tradițională iudaică și rigoarea morală au devenit fundamentul slujirii. Această pregătire timpurie a fost consolidată prin studiul academic sub îndrumarea rabinului Gamaliel, de la care a deprins echilibrul dintre rigoarea didactică și trăire, deși firea sa zeloasă a interpretat inițial apărarea Legii printr-o luptă militantă și persecutoare împotriva creștinismului primar.

Momentul de cotitură ontologică rămâne teofania de pe drumul Damascului, o intervenție divină care reconfigurează perspectiva legalistă a lui Saul, bazată pe împlinirea formală a prescripțiilor normative. Lumina suprafirească a revelat insuficiența dreptății din Lege, transformând prigonitorul în „Apostol al neamurilor” dedicat universalității Evangheliei. Sub noul nume de Pavel, el își asumă mandatul de a readuce Legea la izvorul ei duhovnicesc și de a o așeza sub autoritatea legii iubirii, proces prin care lucrarea harului transfigurează pregătirea sa anterioară în vederea vestirii bogăției lui Hristos către popoarele păgâne.

Un element central al strategiei misionare pauline este raportarea paradoxală la resursele materiale, Apostolul optând pentru munca manuală în vederea asigurării subzistenței, deși deținea dreptul deplin (exousia) de a fi susținut financiar de comunitate. Această opțiune a avut o valoare pedagogică profundă, subliniind prioritatea absolută a propovăduirii în raport cu necesitățile biologice. Renunțarea la aceste drepturi cuvenite, adresată cu precădere comunităților din Efes, Corint și Tesalonic, a constituit un model de jertfă menit să prevină transformarea misiunii într-o sursă de câștig, transformând slujirea într-un act de dăruire independent de orice condiționare pământească.

Actualitatea modelului paulin este evidențiată prin impactul său asupra ierarhiei bisericești contemporane, oferind soluții concrete pentru revitalizarea vieții parohiale într-un context marcat de secularizare. Preotul contemporan, aflat în dubla postură de misionar și iconom al bunurilor bisericești, este avertizat asupra ispitei iubirii de argint. Dezinteresul material paulin reprezintă o asceză a slujirii, asumată din iubire față de Hristos, care îi conferă slujitorului altarului libertatea de propovăduire, gestionarea resurselor materiale trebuind asumată ca o extensie a lucrării liturgice, orientată exclusiv spre finalitatea soteriologică.